

TÜRK ULUSAL KİMLİĞİNİN İNŞASINDA GÜNEŞ DİL TEORİSİNİN ROLÜ VE ÖNEMİ

Mehmet TAYANÇ * Adem İNCE **

ÖZ

Fransız İhtilali ile birlikte toplumsal anlamda daha belirgin bir hal almaya başlayan ve ulus devlet anlayışının yaygınlık kazanması ile yükselen kimlik olgusu, toplumların kendilerine has farklılıklarını ön plana çıkarmaları noktasında çoğu toplumsal grup içerisinde oldukça etkili bir rol oynamıştır. Bu doğrultuda hem dünyada hem de Türkiye’de yaşanan toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasi ve ideolojik gelişmeler Türk toplumunda da bir kimlik inşa etme sürecini başlatmıştır. Özellikle İmparatorluğun çöküşünü engellemek amacıyla ortaya atılan fikir akımlar kimlik oluşturma sürecini hızlandırmıştır. Bu kimlik inşa etme sürecinde kullanılan araçların başında ise şüphesiz dil gelmektedir. Zira dil, hem bireyler hem de toplumlar için değişim ve dönüşümün en büyük habercisi ve taşıyıcısıdır. Bu nedenle oluşturulmak istenen yeni ve modern toplum, dil üzerinden inşa edilmeye çalışılmıştır. Dilin, toplumu şekillendiren ve topluma kimlik kazandıran bu hususiyetinden yola çıkarak bu çalışmada da Türk ulusal bilincinin oluşumunda dilin belirleyiciliği üzerinde durulmuştur. Öte yandan çalışmada, yaşanan küresel gelişmelere bağlı olarak dil ve kimlik olgusunun değişimi ve bunun Türk toplumuna yansımaları incelenmiş ve tartışılmıştır. Bu noktada Cumhuriyet sonrası uygulanan dil politikalarının ve dil kavramının kimlik inşa etme çabası üzerindeki etkisinin ne olduğu, ulus-kimlik arasındaki ilişki ve Türk ulusal kimliğinin oluşumunda ‘Güneş Dil Teorisi’ nin rolünün ne olduğu sorularına cevap aranmıştır. Araştırmada Güneş Dil Teorisi’ nin Türk ulusal kimliğinin inşası sürecinde önemli bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Kimlik, Ulus, Güneş Dil Teorisi

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE SUN LANGUAGE THEORY IN THE CONSTRUCTION OF TURKISH NATIONAL IDENTITY ABSTRACT

The phenomenon of identity, which began to become more prominent in the social sense with the French Revolution and rising with the widespread understanding of the nation state, has played a very effective role among most social groups in terms of communities highlighting their unique differences. In this respect, social, cultural, economic, political and ideological developments have started the process of building an identity in Turkish society. In particular, the process of identity creation has gained momentum with the movements of ideas put forward in order to prevent the collapse of the Ottoman Empire. Language is undoubtedly one of the tools used in the process of building a new identity. As the language is the greatest harbinger and bearer of change and transformation for both individuals and societies, the new and modern society, which is intended to be created, has been tried to be built through language. Based on this aspect of language, this study focuses on the determinability of language in the formation of Turkish national consciousness. Furthermore, in the study, the change of language and identity phenomenon and its reflection on Turkish society were examined and discussed by considering the global developments. At this point, the question of what the effect of post-Republic language policies and the concept of language on identity building, the relationship between the nation and identity, and the role of ‘Sun Language Theory’ in the formation of Turkish national identity were sought. The findings of the research show that the Sun Language Theory played an important role in the formation of the Turkish national identity.

Keywords: Language, Identity, Nation, Sun Language Theory

Atıf Bilgisi: TAYANÇ, M. – İNCE, A. (2020). “Türk Ulusal Kimliğinin İnşasında Güneş Dil Teorisinin Rolü Ve Önemi”, İMGELEM, 4 (6): 19-39.

Citation Information: TAYANÇ, M. – İNCE, A. (2020). “The Role and Importance of the Sun Language Theory in the Construction of Turkish National Identity”, İMGELEM, 4 (6): 19-39.

Başvuru / Received: 10 Mayıs/May 2020.

Kabul / Accepted: 10 Haziran/June 2020.

* Mehmet TAYANÇ, Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi, 0545736101, m.tayancc@gmail.com ORCID Number: 0000 0002 9365 2272

** Adem İNCE, Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, 05446740908, ademince@hotmail.de ORCID Number: 0000 0003 4126 2798

GİRİŞ

Uzun bir geçmişe sahip olan küresel gelişmelerin yeni ve bugüne ait en önemli ve en dikkat çeken yönü, kuşkusuz kimlik ve kimliklerin nasıl tanımlanacağı sorunudur. Küresel gelişmeler özelinde ortaya çıkan bu sorun ise bireyi olduğu gibi toplulukları da var olan kimliklerini şekillendirmeye veya yeni bir kimlik arayışına sürüklemiştir. Bu arayış ise farklı araçlar/olgular üzerinden kimlik inşa etme sürecini beraberinde getirmiştir. Modern dönemde karşımıza çıkan ulus, uluslaşma ve ulusçuluk kavramlarının içine kimlik dâhil edilmediği sürece ulusun hayatiyetini sürdürebilmesi oldukça zor gözükmektedir. Bu nedenle yaşanan gelişmeler, bireyi ve toplumu var olan kimliğini korumaya, yüceltmeye veya dil, din, tarih ve kültür gibi araçlar üzerinden yeni bir kimlik inşa etmeye yönlendirmiştir. Özellikle Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan milliyetçilik akımları tüm toplumları etkilemiş ve bu sürecin akabinde toplumsal kimlikler yarışır hale gelmiştir. Hususiyle Fransız Devrimi, SSCB'nin çöküşü, doğu bloğunun dağılması gibi toplumsal kırılmaların yaşandığı belli dönemlerde daha görünür olan bu durum, neredeyse tüm toplumlar için olduğu gibi Türk toplumu için de bir geçerliliğe sahiptir.

Türk ulusal kimliğinin oluşum serüvenine bakıldığında özellikle Osmanlı Devleti'nin dağılmaya başlaması sürecinde devleti dağılmaktan kurtarmak amacıyla ortaya çıkan fikir akımlarıyla birlikte yeni bir kimlik arayışının da başladığı görülmektedir. Akçura'nın 1904 yılında kaleme aldığı 'Üç Tarz-ı Siyaset' isimli eserinde ortaya koymuş olduğu üç hâkim siyasî tavırla birlikte Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve Türkiye yakın tarihinde yaşanan değişim ve dönüşümler ile birlikte oluşan siyasî kırılmalar, Türk ulus kimliğinin de yeniden tanımlanmasına sebep olmuştur. Türk ulusal kimliğin oluşturulmasında belirleyici olan bir diğer etken ise İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyetleridir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin çöküşünü engellemek amacıyla yapılan faaliyetler süreç içinde Türk ulusal bilincinin şekillenmesi ile sonuçlanmıştır. Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirlerinin İmparatorluğun devamını garanti altına alma noktasında kabul görmemesi, durumun Türkçülük ekseninde şekillenmesini beraberinde getirmiştir. Bu gelişme her ne kadar İttihatçıların bilinçaltında yer alan düşüncenin ortaya çıkması olarak yorumlansa da dönemim mevcut konjonktürü, bu durumun oluşmasını hızlandırmıştır.

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte hızlanan Türk ulus kimliği inşası faaliyetleri, aynı zamanda Türk toplumunun yeniden dirilişi ile benzer anlamlar taşımaktadır. Karakaş (2013: 17) bu bakış açısını "Türkiye Cumhuriyeti Ulus Devleti, eski algılamaların tasfiyesi

üzerine kurulmasından dolayı yeni açıklamalara ve yeni toplumsal meşruiyet dayanaklarına ihtiyaç duymuştur. İhtiyacı karşılayacak yeni bütüncül yapı, millet temelli Türk toplumdur” sözleriyle yorumlamıştır. Ortaya çıkan bu düşünce ise millî kimlik, millî kültür, millî dil ve millî tarih temelinde farklı yollarla inşa edilmeye çalışılmıştır. Özellikle tarih ve dil, bu süreçte önemsenen konuların başında yer almaktadır. Hususiyle Türklerin dilleri ve tarihleri ile Batı toplumlarından ayrıldığı, fakat aynı zamanda kültürlü ve medeni bir toplum olduğu ve bu yüzden de Batı toplumundan ayrı kalmadığı düşüncesi, dilin ve tarihin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu anlayıştan yola çıkarak Türk kimliğini yansıtan birtakım politikalar hazırlanmıştır. Bunların başında Türk Tarihi ve Türk Dili tezlerinin oluşturulması gelmektedir. Türk dilinin/Türkçenin eskiliği/zenginliği ve başka dillere kaynaklık etmiş oluşu, bunun üzerinden bir Türk ulusal kimliği inşası faaliyeti ve tüm bu yapılanların da Türk Tarihi ile desteklenmesi üzerine çok sayıda çalışma hazırlanmıştır* .

Modern bir milletin inşasında en önemli unsur şüphesiz ki tarihsel geçmiştir. Her toplum da sahip olduğu tarihsel değerler üzerinden yol çıkarak var olmaya, ilerlemeye ve ayakta durmaya çalışmaktadır. Durumun böyle olması ise yaşanan kimlik arayışlarının tüm toplumlarda tarih temelli olmasını sağlamıştır. Türk toplumunda da tarihe bağlı kalarak üretilen ulusal araçların başında “Türk Dili” gelmektedir. Türk dilinin tarihsel geçmişini ortaya çıkarmak, Türkçenin tüm dillerin atası olduğunu ispatlamak, bundan yola çıkarak da Türk toplumunun güçlü tarihî varlığını dil üzerinden açıklamak ve bunu tüm dünya milletlerine göstermek amacıyla *Güneş Dil Teorisi* hazırlanmıştır. Dilin birleştirici, taşıyıcı, yayılcı ve bilinç kazandırıcı özelliğinin olması inşa edilen yeni Türk kimliğinin dil üzerinden oluşturulmasının yolunu açmıştır.

Bu çalışmada dil üzerinden kimlik inşası sürecinin kavramsal düzlemde bir çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında Türk ulusal kimliğinin oluşumunda Güneş Dil Teorisinin yerinin ne olduğu ve Türk ulusal kimliği için nasıl bir önem taşıdığı sorularına cevap aranmıştır. Aynı zamanda Atatürk döneminde hazırlanan dil politikaları çerçevesinde yeni bir kimlik ve gelenek oluşturma aracı olan dilin işlevi üzerinde durulmuştur. Bu

*Bkz.Demir, Gökhan, Y. (2010), *Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş Dil Teorisi*, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 19.Korkmaz, Zeynep, *Atatürk ve Kültürel Alandaki Çağdaşlaşmada Türk Dilinin Yeri*, Türk Dili: Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 661, s. 39-52, 1/2007. Sadoğlu, Hüseyin, (2003) Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

minvalde Güneş Dil Teorisi ve Türk Ulus Kimliği ilişkisi düzleminde toplum, kimlik ve dil ilişkisi analiz edilmeye çalışılmıştır.

Kimliğin Tanımı, Tarihsel Gelişimi ve Türk Ulus Kimliği

Kimlik, bireyin ve toplumsal bir grubun kendini tanımlayan, ifade eden, diğer birey ve toplumlardan ayıran, kişiliğini/karakterini betimleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. En yakın anlamıyla, “kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların, “Kimsiniz?”, “Kimlerdensiniz?” sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlar” (Güvenç, 1993: 3) olarak tanımlanmaktadır. Karakaş’a (2013) göre bu sorulara verilen cevaplar da bireyleri ve toplulukları birbirinden ayıran, sınıflandıran, farklılıklarını ortaya çıkaran/vurgulayan ve aralarındaki sınırları sabitleyen bir tanımlamayı ifade etmektedir. Kimliğin hem bireyler arasında hem de birey ve toplum arasında bütünleştirici ve birleştirici rolüne dikkat çeken Karpat’a (1987: 23) göre ise kimlik, “kişinin içinde yaşadığı çeşitli gruplarla olan ilişkilerini ve bu gruplara olan ödev, hak ve bağlılık derecelerini tayin etmektedir. Bu hak ve bağlılıklar ise kişinin ve toplulukların varlıklarını savunmalarını ve gelişmelerini sağladığı için her şeyden evvel kişiler arası beraberlik ve bilhassa dayanışma (tesanüt)” amacı güderler.

Kimlik kavramının farklı yönlerine dikkat çeken tanımların çokluğu, çeşitli disiplinler tarafından farklı anlamlandırılmasından kaynaklanmaktadır. Sosyolojik bir bakış açısıyla ele alındığında ise kimlik, “toplumsal cinsiyet ve sınıf belirlemelerinde kullanılan bir kavram olup, bireyin sosyal durumunu, felsefede ise kimlik, öznenin varoluşunun ontolojik, epistemolojik, etik ve estetik gibi belirlemeleri sonucu oluşmuş olan gerçeklikleri” (Bayart, 1999: 140) ifade etmektedir. Kimliğin, kendini tanımlamak için farklılığa-ötekiliğe vurgu yaptığının altını çizen Karakaş’a (2013: 3) göre kimlik, “bir yandan farklılığı ötekileştirirken, öte yandan temelde bir benzerlik havuzunu, bir aidiyeti ve mensubiyeti ifade ederek, bu benzerlik üzerinden homojen bütünselliği olan bizlik kategorisini oluşturmaktadır.”

Modern toplum yapısının ortaya çıkmasıyla şüphesiz kimlik olgusu da daha önemli bir hal almıştır. Bu gelişme ile birlikte tüm toplumlar, kendi kimliklerini ön plana çıkaracak toplumsal öğeler üzerinden çalışmalar yapmış, yeni olgular icat etmeye başlamış ve bu doğrultuda çeşitli politikalar üretmiştir. Bu kimlik arayışı da şüphesiz modern bir olgu olarak karşımıza çıkmakta ve belli bir sürece karşılık gelmektedir. Bu durum kimlik üzerine farklı politikalarının yükselişine doğrudan etki etmektedir. Hazırlanan kimlik politikaları her ne kadar eşitliği vurgulayan evrenselci iddiaları barındırıyor olsa da herkesin kendi özgün

kimliğiyle tanınması gerektiğini de öne sürmektedir. Kimlik kavramı her ne kadar modern bir kavram olsa da kökeni eski tarihlere dayanmaktadır. Bireyin veya bir toplumun kendini var etmesi, öteki olandan ayırması ve kendi benliğinin farkına varması bireyi ve toplumu kimlik oluşturma arayışına sürüklemiştir. Modern öncesi dönemlerdeki toplumlar incelendiğinde kimlik olgusu, ne bir sorunsalı ne de bir eleştiri ya da tartışmayı teşkil etmekteydi. İnsanlar ne kimlik bunalımına girer ne de köklü bir kimlik değişimine yönelirdi. İnsan avcı idi ve bir kabileye mensuptu, hepsi de bundan ibaretti (Kellner, 2012). Geleneksel dönemlerde kimlik olgusuna baktığımızda kimliğin, değişime kapalı bir olgu olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu dönemde insanların kimliğini tanımlayan özelliklerin sınırlı olması, sadece cinsiyet bağlamında ya erkek ya da kadın olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Modern öncesi dönemde bireyin kimliği, ait olduğu toplum veya topluluk daha belirgindir. Bireyin düşünce ve davranışını belirleyen kimlik, cinsiyet, dil, din, ırk ve kabile gibi değişmeyen kurumlara dayanmaktadır. Connolly'nin de belirttiği gibi modern öncesi topluluklarda kimlik, toplumsal olarak kabul edilmiş/görmüş bir dizi farklılıkların etkisiyle oluşturulmaktadır. Bu farklılıklar ise söz konusu bireyin varlığı için hayati önem taşımaktadır. Şayet onlar farklılık olarak birlikte var olmasaydı, kimlik de onlardan farkı sayesinde ve kendi sağlamlığı içinde var olamazdı. Çünkü kimlik “var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güvence altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür” (Connolly, 1995: 82). Ortaya çıkan farklılık ise kendi içinde aynılığı yaratmak zorundadır. Bu aynılık ise kimliğin kendisini betimlemektedir. Kimlik kavramının modern öncesi dönemde varlığının sabit olmasından dolayı yeni bir kimliğin inşası söz konusu değildir. Bu dönemdeki kimliğin teşekkülünde yer alan unsurların değişmesi söz konusu olmadığından yenilenmesi de olanaksızdır. Kimlik, daha çok din, aile ve soy gibi değişmesi mümkün olmayan kurumlar üzerinden kendini ifade etmektedir. Bireysel kimlikler de ön plana çıkarılırken yine din, aile veya ırk gibi kimlik unsurlarından yararlanılmaktadır. Söz konusu olan bu unsurların da kolay kolay değişmesi söz konusu değildir. Modern ile post-modern dönemde ise kimliğin söz konusu dayanakları değişerek veya yeni şekiller alarak yeniden inşa edilen bir yapıya dönüştüğü görülmektedir.

Modern toplumun temel örgütlenme ölçütünün ulus ve ulus devlet, baskın aidiyet unsurunun ise ulusal bir kimlik olması, birçok toplumu ulusal bir kimlik inşa etmeye sürüklemiştir. Erdemir'in (2005) de üzerinde durduğu gibi siyasî, kültürel ve ekonomik gerekçelerle günümüzdeki en geçerli siyasî örgütlenmenin ulus devlet olduğu, topluluk biçiminin ise ulus olmaya devam edeceği kabul edildiğinde, ulusal kimliğin ön planda olması

kaçınılmazdır. Gallner’in (1983: 6) de altını çizdiği gibi “insanın nasıl ki bir burnu ve iki kulağı varsa, ulusal kimliği de vardır” sözü de ulusal kimliğin artık bir bireyin hayatının vazgeçilmez bir parçası olduğunu göstermektedir. Kimlik kavramının ortaya çıkmasında etkili olan unsurlara bakıldığında bu unsurların nesnel ve öznel unsurlar olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Nesnel unsurlar, kimliği özümseyen bireyler tarafından paylaşılan maddi ve manevi gerçekliklere karşılık gelmektedir (Yıldırım, 2016; Erdemir, 2005). Din, dil, etnik köken, ortak tarih, ülke-toprak, mitler, simgeler ve kültür, ulusal kimliğin oluşumunda etkili olan nesnel unsurların başında gelmektedir. Belirlenen bu nesnel unsurların topluluğu oluşturan bireyler tarafından desteklenmesi, kalıcı olması ve sürekli hale gelmesi için öznel unsurlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ulusal kimliğin bireye sunduğu aidiyet duygusu ise öznel unsurları betimlemektedir.

Türk ulusal kimliğinin oluşum sürecine bakıldığında, eskiden beri kimliğin hem söylemde hem de uygulamada yaşatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bunu ilk Türk devletlerinin kültürlerinde veya adlarında görmek mümkündür. 16. Yüzyıla gelindiğinde ise Türk devletinin hızla yayılması ve İslam topraklarına da sahip olması Müslüman toplumların da Türk adıyla anılmasına sebep olmuştur. Osmanlıların, Balkanların içlerine ve Güneydoğu Avrupa’nın sınırlarına kadar ilerlemesi, Batı toplumları tarafından kıyametin bir işareti olarak görülmüştür. Bu nedenle Kalın (2016)’ın da üzerinde durduğu gibi birçok toplumda “edebiyattan resme siyasî metinlerden halk şarkılarına kadar çok geniş bir kültür yelpazesinde Türk imajı köklü bir yer edinmiştir.” Bu tür tarihî temellere dayanan Türk ulusal kimliği, günümüzde benzer gayretlerle yaşatılmaya çalışılmaktadır. Ulus kimliğinin Türkiye’de yaşayan Türklerin ötesinde başta Orta Asya’da yaşayan ve tüm dünyada yaşayan Türk topluluklarına hitap etmesi, ulusal kimliğin Türklük veya Türkçe temelleri üzerinde oluşmasını beraberinde getirmiştir.

Kimlik İnşa Aracı Olarak Dil

İnsan toplulukları sürekli kendilerini diğerinden yani öteki olandan çeşitli farklılaştırıcı, ayırmalayıcı ve ötekileştirici birtakım göstergelerle ifade etme çabasında bulunmuştur. Bu çaba, “bireylerin ve toplulukların kendi farklılık ve benzerliklerini belirleyerek kategorik düzeyde bir konum kazanma bilincini ifade eder. Kategorik bir konumda bulunmak, bireyi ve topluluğu kendi ve öteki olarak belirleyebilme ve sınırlandırabilme zemini oluşturduğu için kimlik bilincinin de inşasını” (Karakaş, 2015: 12)

kolaylaştırmıştır. Bunlar yapılırken de çeşitli göstergelere ihtiyaç duyulmuştur. Kimlik, kiminle karşı karşıya olunduğunu bilmeyi ve böylece bireylerin birbirlerini tanıyabilmesini sağlamaktadır. Bireyin ve toplumun farklılığını destekleyen kimlik göstergelerini bir bireyin hangi toplumsal ya da ekonomik öbekten olduğunu gösteren işaretler olarak değerlendirmek mümkündür. Kimlik inşasında etkili olan bu belirleyicilere/göstergelere bakıldığında Smith'in kaleme aldığı "Milli Kimlik" adlı eserinde üzerinde durduğu gibi 'cinsiyet', 'mekân' ve 'toplumsal sınıf' gibi göstergelerin etkili olduğu görülmektedir. Kimliğin ifadelendirilmesinde ve kimlik inşa etme sürecinde Smith'in belirlemiş olduğu bu üç unsurun yeterli olmadığını, kimliğe bu bakış açısı ile yaklaşıldığı takdirde yanlış bir sonuca ulaşılabileceğini savunan Karakaş (2015), toplulukların çatışmalarında ve uzmanlaşmalarında etkin rol alan, kimlik ifade biçimi olarak 'din-inanç' unsurlarının da eklenmesi gerektiğini, bunun yanında özellikle matbaanın gelişmesiyle, birleşmenin sembollerinden biri olan 'dil'i de birer kimlik ifade etme belirleyicisi olarak kabul etmek gerektiğini dile getirmiştir. Habermas (2010) da ulus bilinci kavramını tanımlarken gerekli olan araçların başında ortak bir kökenin, ortak bir dilin, ortak bir tarihin ve ortak bir kültürün geldiği üzerinde durmuştur. Görüldüğü üzere dil ile ulus bilinci birbirini tamamlayan ve ayrılmaz bir ikili olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü dil, bir ulusun dün, bugün ve yarın arasında bir köprü konumundadır. Diğer yandan dil Korkmaz'ın (2007) da ifade ettiği gibi, toplumun uzun yüzyıllardan beri biriktire geldiği her alandaki söz varlığını kendi hazinesinde topladığı için, aynı zamanda bir milletin tarihî ve sosyal yaşamındaki bütün birikimlerin ifadesi olan kültür varlığının, kültür zenginliğinin de göstergesidir. Dil olgusunun ulusal birliğin harcı olduğunun altını çizen Şendeniz (2014: 320), "ulusun ve resmî ideolojinin oluşturulma sürecinde dil ve tarih her daim ilk ve en kolay kullanılan araçlardır" sözleriyle dil olgusunun ulus bilincinin oluşmasındaki yerini özetlemiştir.

Dil olmadan oluşturulan/tanımlanan kimliğin tek başına topluluğu bir arada tutmaya yetmeyeceğini söylemek yerinde olacaktır. Bu nedenle inşa edilmek istenen birçok ulusal kimlik, dil aracılığıyla imâl edilmeye çalışılmıştır. Orta çağın sonlarına doğru icat edilen matbaanın, dilin gelişimi ve milletlerin dil üzerinden kimlik ifade etme aracı olarak kullanılmasında etkili olduğu görülmüştür. İngiltere'de Gerard Groote, Almanya'da ise Martin Luther İncil'i ana dillerine çevirerek, İngiliz ve Alman ana dillerinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Karataş'ın (2015) deyişiyle diğer alanlardaki matbu eserlerin

yaygınlık kazanması da ülkelerin ana dillerinin giderek daha fazla kimlik tayin edici bir role sahip olmalarını sağlamıştır.

Bir kültürün yayılmasında ve paylaşılmasında dilin önemli bir işlevinin olduğu aşikârdır. Dil, bir toplumun veya bir milletin ortak kültürüyle yol alarak varlığını devam ettirmesini sağlar. Bir milletin bireyleri arasında birleştirici bir rol oynayan dil, aynı zamanda milli şuurun oluşmasına ve bu şuurun sonraki nesle aktarılmasına hizmet eder. Ulus inşa etme sürecinde ve bir topluluğun davranışlarının oluşmasında etkili araçlardan biri olan dil, topluluklar için önemli bir yere sahiptir. Çünkü ulusal kimliğin oluşumu ve sürekliliği ortak bir dilin varlığına bağlıdır. Bu anlamda topluluklar, ulusal dillerini korumaya, keşfetmeye ve hatta yeri geldiğinde yaratmaya yönelik çaba sarf etmektedir (Karakas, 2015). Bunun örneğini İsrail’de görmek mümkündür. İsrail toplumunun ölü olan İbranice dilini yeniden yaratıp ulus dili haline getirmesi dilin ulus kimliği oluşturma üzerindeki önemini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Bu örnekten yola çıkan Demir (2010: 387), “yirminci yüzyılda bağımsızlığını ilan eden genç ulus-devletlerin ilk yaptıkları şeylerden biri ulusal tarih ve ulusal dil çalışmalarını hızlandırarak kendi uluslarının tarihteki rolünü ve ulusal tarihlerinin başka ulusların tarihinden daha köklü olduğunu göstermeye çalışmak olmuştur. Bu genç ulus devletlerden bir tanesi de 1923’de kurulan Türkiye Cumhuriyeti’dir” tespitinde bulunur.

Türk Kimliğinin İnşa Ediliş Sürecinde Dil Politikalarının Yeri

Ulusal aidiyetin belirleyici unsurlarından biri olan dil, bir ulusu diğerinden ayıran farklılıkların haricî ve somut işaretidir. Dil, bir ulusun mevcudiyetini ve kendi devletini kurma hakkına sahip olduğunu gösteren en önemli ölçüdür. Modern karaktere sahip ulusal bilincin tek bir ulus haline gelebilmesi için saf bir dilin olması veya ulusların saf bir dile sahip olması gerekmektedir (Karakas, 2015). Dil, “duygu ve düşünceyi insana aktaran bir araç olduğundan insan topluluklarını bir yığın/kitle olmaktan kurtararak, aralarında duygu ve düşünce birliği olan toplum haline getirmektedir” (Kaplan, 1983: 39). Dilin toplumların tarihî varlığı boyunca biriktire geldiği kültür değerlerini geleceğe aktaran bir araç olduğunu savunan Korkmaz (2007: 41) dil kavramı hakkında “diller ulusların birer kimlik belgesidir. Bu kimlik belgesi zaman içinde eriyip kaybolma tehlikesine uğrarsa, o dili konuşan toplum veya millet de kimliğini, dolayısıyla varlığını yitirir ve eriyip yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır” ifadelerini kullanmıştır. Toplumun sahip olduğu kültürü hem taşıyıcı hem de belirleme rolü bulunan dil, ulus bilincinin oluşmasında ve toplumun sahip olduğu kimliği ifade etmede

önemli etkenlerden biridir. Ulusal bütünlüğün temeli olarak görülen dil, kimlik ifade etme aracı olmanın yanında başlı başına bir kimlik oluşturma aracı da olabilmektedir. Bunun örneğini ise Türkiye tarihinde görmek mümkündür.

Modern bir milletin inşasında en önemli unsur şüphesiz ki tarihsel geçmiştir. Bu nedenle yapılan çalışmalar tarih temelli olmuştur. Türk ulusal kimliğinin inşasında da birtakım ulusal araçlara ihtiyaç duyulmuştur. Osmanlı Devleti içerisinde değişik dillerin belli alanlarda kendi hâkimiyetlerini kurlmaları ve Türkçenin de sadece bu dillerden birisi olması, Türk ulusal bilincinin dolayısıyla da Türk ulusçuluğunun oluşmamasında önemli nedenlerden biri olarak kabul edilmektedir (Karakaş, 2015). Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile birlikte oluşturulmak istenen yeni düzen, beraberinde kimlik sorununu da getirmiştir. Tanzimat Dönemi sonrasında oluşan fikir akımları da oluşan kimlik sorununun sonucu olarak gösterilmektedir. Ortaya çıkan fikir akımları devleti kurtarma reçetesi olma doğrultusunda üretilmiş olsa da kendi içerisinde bir kimlik arayışını da barındırmaktadır. Bu durum, devletin kurtuluşunun devlete kimlik kazandırma ile aynı derecede öneme sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Her etnik grupta olduğu gibi Türk toplumunda da dile önem verilmiştir ve Türk ulusal kimliği için dil vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Bu nedenle Türk ulusal kimliğinin inşa ediliş sürecinde yeni kurulmuş olan Cumhuriyetin dile fazlasıyla önem verdiği ve bu doğrultuda çok sayıda politika üretildiği görülmektedir. Kurulan yeni Türkiye'de "Kültür Devrimi" olarak adlandırılan Harf Devrimi, Cumhuriyeti kuran kadroların dile verdiği ehemmiyeti göstermesi açısından önemlidir. Mustafa Kemal'in "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı Türk milletidir. Türk milleti demek Türk dili demektir. Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlâkını, an'anelerini, hatıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir" (İnan, 1998:19) sözleri bir ulus inşa etmek için dilin hayatî olduğuna vurgu yapması açısından önem arz etmektedir. Bu durum dilin ulus oluşturma sürecinde oldukça önemli ve bütünleştirici bir rol oynadığını ve de oluşturulan ulus kimliği diğer kimliklerden ayırt edici bir işlevi olduğunu da göstermektedir.

Yeryüzündeki her ulus, var olan kültürünü yaymak ve bir sonraki nesle aktarmak için kendine ait bir dil bilinci ve tarih bilinci oluşturma çabasıdadır. Bu yüzden Cumhuriyetin

erken dönemlerinde (1930’lu yıllarda) kültürün ulus inşa etme sürecinde kilit rol oynayacağına inanılmış ve bu amaçla dil politikaları öncelikli reformlar arasında yerini almıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarına bakıldığında Ziya Gökalp ve Namık Kemal’in fikirlerinde baskın olan dil vurgusunun pratik hayatta karşılık görececek şekilde dil politikaları üzerinde hâkim olduğu pekâlâ görülebilir (Akçam, 2006). Örneğin, Namık Kemal’in Türkçe’nin önemine ilişkin söylemiş olduğu “Türkçe hariç diğer bütün dilleri günlük yaşamda ortadan kaldırmalıyız... Dil muhtemelen ulusal kimliği oluşturmada en güçlü -belki dinden de daha güçlü- unsur olsa gerektir.” (Akt. Mango, 1999: 537) sözünün Harf Devriminin akabinde 1928 yılında “Vatandaş! Türkçe Konuş” kampanyasıyla kamusal alanda hayat bulduğu söylenebilir. Aynı yıllarda dönemin başbakanı İsmet İnönü’nün Türk Ocaklarında herkesin Türkçe konuşması gerektiğine yönelik yapmış olduğu vurgular ile Türk haricindeki etnik grupların Türkleştirilmesi gerektiğini ifade eden konuşmaları da bu politikaların bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Bunların yanında Nişanyan’ın (2010) zikrettiğine göre ilk defa Enver Paşa tarafından 1913’te başlatılmış olan Türkçe olmayan yer isimlerinin Türkçe isimlerle değiştirilmesi de Cumhuriyet döneminde devam eden dil politikalarına bir örnektir. Mesela en bariz değişimlere *Dersim* ilinin isminin *Tunceli* olarak, Bingöl’ün *Genç* isimli ilçesinin *Karlıova* olarak değiştirilmiş olması diğer binlercesinin içerisinde örnek olarak gösterilebilir (Çagaptay, 2006). Kürtçe, Rumca ve Ermenice gibi diğer dillere ait yer isimlerinin tamamına yakını bu politikalar sonucunda Türkçe karşılıkları ile değiştirilmiştir. Değiştirilen yer isimlerinin 40 binin üzerinde olduğu, yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur.[†]

1930’lu yıllara bakıldığında ise Türk ulusal kimliğinin bir üst kimlik olarak inşa edilerek Türk olmayan etnik grupların Türkleştirilmesini amaçlayan dil ve kültür politikalarının artarak devam ettiği görülmektedir. Örneğin 1930 yılında amacı İslâm öncesi Türk tarihini ve kültürünü araştırmak olan “Türk Ocakları Türk Tarihi Tedkik Heyeti”nin kuruluşunun hemen akabinde Köprülüzade Fuad Köprülü, Yusuf Akçura ve Âfet İnan gibi ulusal ideologların da katıldığı ilk “Türk Tarih Kongresi”nin düzenlendiği görülmektedir (Copeaux, 1998). Ergün (1982: 126), kongrede tartışılan konuları “Türk uygarlığının tarihi, Türk ırkının antropolojik karakteristikleri ve Türk dili ve literatürü” olarak sıralamaktadır. Kongredeki tartışmalarda Türk kimliğinin bir üst kimlik olarak inşa edilmesi gerektiği ve buna yönelik olarak da İslâm öncesi Türk kimliğinin öne çıkarılması, zira Türklerin esasında

[†] Yer adları konusunda oldukça detaylı bir indeks için bkz. www.nisanyanmap.com

İslâm öncesi dönemde Orta Asya’da iken de büyük devletler ve medeniyetler kurmuş olduğu ve Türk uygarlığının özgün olduğu gibi meseleler ön plana çıkmıştır. Bu kongreyle birlikte Türk ulusal kimliğinin inşasına yönelik gözlenen önemli değişikliklerden bir tanesi de “din”in kimliğin tanımlanması üzerindeki rolü olmuştur. 1920’li yıllardaki Türk ulusal kimliğini tanımlamada kullanılan İslâm dininin bu kongreyle birlikte artık ulusal kimliğin bir bileşeni olmaktan çıktığı anlaşılmaktadır. Bu yüzden kongre, Türk ulusal kimliğinin tarihî seyrinde kasıtlı olarak İslâm öncesine odaklanmış ve Osmanlı dönemi de bilinçli olarak devre dışı bırakılmıştır (Ergün, 1982). Harf Devrimine bakıldığında da yeni bir kimlik oluşturmak, Selçuklu ve Osmanlı ile olan bağları koparmak, tabiri caizse devrimin “köprü atmak” amacıyla hazırlandığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmalar sonucunda ise Orta Asya ile olan tarihsel bağ, dil devrimi ile kuvvetlendirilmiş ve tarihsel bağlamda antropolojik bulgularla da pekiştirilmiştir.

1930’lu yıllarda dil ve tarih üzerine çalışmaların yoğunlaştırıldığı söylenebilir. Mustafa Kemal bu amaçla bilfiil öncülük ettiği beş kongre organize ettirmiştir. Bunlardan ikisi tarih, üçü dil üzerine yapılmıştır (Toprak, 2015). Türk Tarih kongrelerinin yanında “Türk Dili Tetkik Cemiyeti”nin kuruluşunun ardından Türk Dil kongrelerinin de düzenlenmeye başladığı görülmektedir. 1933 yılında ilk kez düzenlenen Türk Dil Kongresi’nde Mebus Mehmed Şeref’in, Türkçenin Osmanlı döneminde çok fazla etkisi altında kalmış olduğu Arapça ve Farsça dilinden Türkçeye geçmiş olan kelimelerden arındırılması gerektiğini ifade etmesinin akabinde dilde sadeleşme politikası uygulamaya konulmuş ve Türkçeden Arapça ve Farsça kelimelerin ayıklanması süreci resmen başlatılmıştır. Öyle ki, Yıldız’ın (2010) da üzerinde durduğu gibi bu dönemde Mustafa Kemal’in dahi ikinci isminin (Kemal) Arapça olması hasebiyle Türkçe olduğu iddia edilen *kale*, *hisar* anlamlarına geldiği söylenen *Kemal* ismini tercih etmiş olması, meselenin ne kadar ciddi düzeyde ele alındığını göstermekte ve desteklemektedir.

Türk Ulusal Kimliği ve Güneş Dil Teorisi

Her toplum, birer ulusal kimlik oluşturma gayreti içindedir. Türkiye’nin ulusal bir kimlik inşa etme hikâyesine bakıldığında sürecin ilk olarak Osmanlı döneminde başladığı görülmektedir. Osmanlının modernleşme/batılılaşma hareketlerine dâhil olmak istemesi ulus inşa etme sürecini başlatmıştır. Avrupa’da ortaya çıkarak hızla güç kazanan ulusçuluk akımlarının izlerinin Osmanlı düşünce ve siyaset hayatına yansıdığıнын altını çizen Özel

(2017: 880), “gerçekleştirilen reformlarda asıl maksadın imparatorluğun dağılmasını engellemek olduğunu göz önünde bulundurursak, üretilecek kimlik politikalarının temelini de böylesi bir kaygının oluşturduğunu” dile getirmiştir. Dil olgusunun birleştirici ve bütünleştirici bir özelliğe sahip olması ise zaman içinde dil temelli fikirlerin yaygınlık kazanmasını hızlandırmıştır. Bu durum ise tüm toplumlar ve tüm ulusal kültürler için dilin ayrı bir öneminin olduğunu özetlemektedir. Sadoğlu’nun (2003: 28) da üzerinde durduğu gibi “sadece romantik milliyetçiler değil ulusu vatandaşların iradesine dayanan siyasi bir birliktelik olarak tanımlayan vatandaşlık temelli milliyetçi akımlar da zaman zaman dili ulusal kimliğin en önemli unsurlarından biri olarak kabul etmişlerdir.” Sadoğlu’nun altını çizdiği bu durum Türk ulus kültürü için de öyledir. Çünkü dil “ulusal farklılıkları yansıtan en önemli öğelerden biri olarak vazgeçilmez öneme sahiptir. Nitekim ulusal kimliklerin inşası sürecinde dil, ulusun *ihlal edilemez* sınırlarının nereden geçeceğini belirlemede temel kıstaslardan biri olarak işlev görmektedir” (Bayraktar, 2012: 138). Batı dışı ülkelerde ise ulusal dil, ulusal özneyi diğerinden ayırmak/ayırıştırmak için ve içsel farklılıkları susturmak için kullanılmıştır. Bunun yanında “Batı dışı ülkelerdeki milliyetçi seçkinlerin modernleştirme projeleri sıklıkla yabancı bir kültürün dayatılması olarak eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin karşısında milliyetçi seçkinler kendi iktidar projelerini meşrulaştırırlarken *ulusun değişmez özünü* temsil ettiğini söyledikleri ulusal dile sarılmışlardır” (Bayraktar, 2012: 139). Güneş dil teorisi tam da böyle bir süreç dâhilinde ön plana çıkmaya başlamıştır. Cumhuriyet sonrası yapılan hazırlanan/hayata geçirilen dil politikalarının asıl amacına bakıldığında asıl gayenin Türk ulusal birlik ve bütünlüğü sağlamak olduğu görülmektedir. Bu yapılırken de Türk ulusuna “diğer”inden ayrılması için bir ulus kimliği inşa edip, bu yeni kimliğin çağdaş bir konuma getirilmesi istenmiştir. Özellikle hazırlanan Güneş Dil Teorisi üzerinden de hem batılı hem de ulusal bir bilinç kazandırılmak amaçlanmıştır.

Türkiye’nin modernleşme sürecinde hem çağdaşlaşma hem de ulusal kimliğin inşası açısından Türkçenin merkezî bir önemi vardır. Genç Türkiye Cumhuriyeti 1930’lu yıllarda hem ulusal kimliğin inşası hem de çağdaşlaşma uğruna birçok reform yapmıştır. Bu dönemde reformların temelini teşkil eden ve teorik alt yapılarını sağlayan kongrelerde Demir’in (2010: 390) deyişiyle “çağdaşlaşma ve ulusal kimliğin inşası için Türk tarih tezi ve Türk dil tezi geliştirilmiştir. Türk tarih ve Türk dil tezinin ruhunu en iyi yansıtan şeyse Üçüncü Türk Dili Kurultayı’nda geliştirilen Güneş-Dil Teorisi’dir.”

Oluşturulmak istenen Türk ulusal kimliği için Türkçenin diğer dillerin etkisinden kurtarılmasına, ulusun tek dilinin Türkçe olmasına ve Türkçenin tarih temelli bir dil olmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda da birtakım çalışmalar yapılmıştır. Türk dilinin tarihsel geçmişini ortaya koymak ve Türk toplumunun güçlü tarihinin varlığını göstermek amacıyla *Güneş Dil Teorisi* hazırlanmıştır. Orhan (2012:1) bu konuda “bir ulusu ortak dille bir araya getirmeye çalışırken atılacak ilk adımlardan biri de o dilin ne denli kendine has ve yüce bir dil olduğunu ortaya koymaktır. İşte Güneş Dil Teorisi de böyle bir felsefenin tezahürüdür” ifadelerini kullanmıştır. Güneş Dil Teorisinin taşıdığı anlama baktığımızda bu teori, sözün ve dilin doğuşunu güneşin etkisinde arayan ve söz gelişimini oluşturan etmenler ile dilin evrimindeki düzeni tarih öncesinde ve ilk insan psikolojisinde inceleyen bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Toprak, 2015). Teorinin tarihsel dayanaklarına bakıldığında Türkçenin Sümerler döneminde kullanıldığına dayandığı görülmektedir. Güneş Dil Teorisi’nin, dil meselesinde, dillerin esrarını kaldıran bir sistem olduğunu belirten Şendeniz’e (2014: 320) göre “Sümerlerin yapılan araştırmalar sonucunda Türk olduğu aşikârdır. Sümerlerin Türk olması, Türkçenin de temelini Sümerlere dayandığını söylemek yerinde olacaktır. Sümerlerin Türkçe konuşan ve Türk ırkından bulunan insanlar olduğunu da yine bu teori sayesinde anlıyoruz”.

Teorinin hazırlanma fikrinin ise 1934-1936 yılları arasında Mustafa Kemal’in Türk dilinin ve diğer dünya dillerinin kökenine ilgi duyması ile başladığı savunulmaktadır. Teorinin ilham kaynağı ise Viyanalı bir araştırmacı olan Dr. Hermann F. Kivergitsch’nin Mustafa Kemal’e göndermiş olduğu 41 sayfalık basılmamış bir incelemeye dayanmaktadır. Güneş Dil Teorisi görüldüğü gibi Mustafa Kemal tarafından desteklenmiş, Tetkik Cemiyeti tarafından düzenlenen 3. Dil Kurultayı’nda tartışılmış ve hazırlanan kurultay raporunda katılımcı dilbilimciler tarafından araştırılması teşvik edilmiştir. Aydın (2002: 257) ise bu gelişmeyi “Türklerin tarihlerini yeniden keşfi” olarak yorumlamıştır. Güneş Dil Teorisinin çıkış noktasına bakıldığında güneş kavramının ilk olarak Alacahöyük kazılarında bulunmuş olan ışınlı güneş kursuna dayandığı görülmektedir. Bu ışınlı güneş kursu daha sonra 1938 tarihli 27-28. sayısıyla birlikte Türkçe ve Fransızca yayımlanan *Türk Milli Belleteni* amblemi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda Türk Dil Kurumu Türk Tarih Kurumu’nun iznini alarak ışınlı güneş amblemini kullanmaya başlamıştır. İlerleyen zamanlarda ise Türk Dil Kurumu Başkanı Âfet İnan, bulunan ışınlı güneş kurslarının önemi üzerine bir yazı kaleme alarak bu amblemin Türk Dil Kurumu için dinlerin ve dillerin kaynağı

olduğu meselesi üzerinde durmuştur. “Güneş Kursu” başlığını taşıyan bu yazısında İnan, Türk Dil Kurumu’na bir güneş doğduğunu söyler ve bu güneşin bilimin kuramsal zaferi olduğunu dile getirir. Bununla birlikte dil için gereken tarihsel kuram bulunmuş oluyordu. Ortaya atılan Güneş Dil Teorisi ile Türk dili üzerine çalışma yapanların ufku böylece açılmıştı. Ortaya atılan bu kuramın dayanak noktası ise şüphesiz tarih olacaktır. Bu nedenle Türk Tarih Kurumu da binlerce yılın derinliklerinde ortaya atılan Güneş Dil Teorisi’ne belge sağlamıştır (Toprak, 2015).

Güneş Dil Teorisi, ilk neolitik uygarlık devrinin ana toteminin güneş olduğunu ve bu uygarlığın sahipleri olan Proto-Türklerin ses dilinin bu ana toteme ilk verilen isimle kurgulandığını ileri sürmektedir. Teorinin temelinde yer alan güneş kültünün eskiliğine ve daha önce insanlığa egemen olduğuna dair delillerin her geçen gün artması, teorinin geçerliliğini ve egemenliğini ortaya koymaktadır. Görüldüğü gibi Güneş Dil Teorisi Türk Tarih Tezi ile uyum içerisindedir. Teorinin ilk amacı her ne kadar Türk dilinin tarihsel ve tarihöncesi geçmişini canlandırmak olsa da asıl amacı Türk kimliğini yeniden inşa etmektir. “Türkçenin tüm dillerin kaynağı olduğu iddiası, Türk dili ve ırkının devamlılığını kanıtlama, güneş-dil bağlantısı ise, güneşin ilkel toplumlarda tanrıtanımaz gücünü esas alarak dil sorununu laik temelde çözümlene amacına yöneliktir” (Komisyon, 2010: 29). Tarihsel kaynağının Orta Asya’ya dayandırılıyor olması ise Türk tarihi içerisinde yer alan İslâmî dönemin Türk kimliğine katmış olduğu İslâmî unsurlardan Türk kimliğini kurtarma amacını da taşımaktadır.

Güneş Dil Teorisi’nin ortaya attığı düşüncelerden biri de Türk milletinin yaratmış olduğu kültür eserlerinin adını ve bu eserlere bağlı fikir sistemlerini Asya’dan Avrupa’ya, Amerika’ya ve bütün dünyaya birlikte götürmüş ve içlerine girdiği uluslara da yaymış olmasıdır (Toprak, 2015). Türk kültürünün dünyadaki diğer medeniyetleri etkilediği tezinin merkezinde ise 1. Dil Kurultayında ifade edilen Türkçe’nin Hint-Avrupa dillerinin anası olduğu fikri yer almaktadır (İğdemir, 1963). Bu nedenle tezde ‘Türkçe insanlık tarihi için önemlidir ve incelenmesi gerekmektedir’ anlayışı hâkimdir. Görüldüğü gibi Güneş Dil Teorisi, Türk dilinin tarihselliğini ve başka dillere kaynaklık ettiği görüşünün bilimsel temellere dayandırılabilceği fikrinden güç alan bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. İçeriğine baktığımızda ise Türk dilinin dünyada temel bir dil olduğu ve dünya dillerindeki birçok kelimenin de Türkçeden türediği tezi üzerine kurulduğu görülmektedir. Asıl amacına baktığımızda ise Güneş Dil Teorisinin Avrupa karşısında dik durmak, kendisine güvenen ve

saygı duyulan bir millet bilinci oluşturmak olduğu görülmektedir. Tüm bunlar yapılırken tarihsel bir arka plandan yararlanılması ve tezin bilimsel göstergelerle desteklenmesi, teorinin kalıcı olmasını sağlamıştır.

Mustafa Kemal'e ait olan bu teori; dillerin nasıl doğduğu üzerindeki felsefi görüşlerden biridir (Komisyon, 2008: 1). Türk Tarih Tezine göre, Türklerin temasta buldukları ulusların uygarlığı üzerine etki eden çok eski bir tarihi ve uygarlığı vardır. O halde gelişmiş bir dilleri de olacaktır. Çok eski zamanlarda Orta Asya'dan dünyanın türlü yönlerine göç eden ve birçok ulusları egemenlikleri altına almış bulunan Türkler, bu ulusların dillerine birçok dil varlıkları katmış olmalıydılar. Şimdi birçok dilde, etimolojisi yapılamayan ve kaynağı bilinmeyen birtakım dil öğeleri belki de Türkçe kökenlidir. Bu yüzden ona göre Türk dilinin geçmişi, kökünü aramak gereklidir.

Dil üzerine yapılan çalışmaları, dildeki dönüşümü anlayabilmek için modernleşme süreçlerinin dayattığı nesnel zorunlulukların yanında, yeni bir ulus inşa etmeye, yeni bir kimlik oluşturmaya yönelik politikalar bağlamında dikkate almak gerekir (Sadoğlu, 2003). Hazırlanan dil politikaları ve ortaya konulan dil teorileri, bir yandan çağdaşlaşmanın gereği olan büyük çaplı bir zihniyet değişiminin, diğer yandan da ulusal birliğin tesisi arayışının etkisi altındadır. Cumhuriyetin kurucu kadrosu ulusal bir dilin oluşmasını ulusun inşası, ulusal kimliğin inşası için en temel adım olarak görmüştür. Bir imparatorluğun enkazı üzerinde yükselen Cumhuriyet yeni bir devlet ve yeni bir ulus yaratırken, onun aynı zamanda yeni bir tarih ve yeni bir dil de yaratmaya çalışması bir arada düşünülmesi gereken temel bir arayışın parçalarıdır (Demir, 2010).

SONUÇ

Tüm toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de kimlik inşa etmek; toplumsal ve siyasal bir proje olarak kabul görmüş ve devletin gerçekleştirmeye mecbur kaldığı bir süreç halini almıştır. Türk toplumunda iktidar her dönem farklı bir olgu üzerinden kimlik inşa etme amacı gütmüştür. Günümüzde toplumu yönetenler nasıl din üzerinden bir kimlik inşa etme girişiminde ise Cumhuriyet sonrasında dil de bu amaca hizmet etmiştir. Yapılan tüm politikalar da bugün olduğu gibi dün de bu doğrultuda hazırlanmıştır. Göle'nin (2012:86) üzerinde durduğu gibi devlet, "başta eğitim ve bürokrasi olmak üzere, sahip olduğu tüm imkân ve araçlarla bu ilkelere dayalı milli bir kimlik oluşturma" amacı taşımaktadır. Devlet bazında bu şekilde olan durum, birey bazında da aynıdır. Çoğu zaman da hem toplumsal hem

de bireysel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin ve toplumların en büyük sorunlarından biri olan kimlik arayışı, farklı kimlik inşa etme yollarının doğmasına sebep olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin dünyaya hükmeden bir konumda bulunması, birçok ülkeyi Türkçenin öğrenilmesi gerektiği fikrine sürüklemiştir. Günümüzde egemen dil olan İngilizcenin tüm dünya toplumları tarafında öğrenilmesi, tarihte Türkçe dili için de geçerli olmuştur. “Osmanlı Devleti'nin Türkçeyi bilen ve kullanan diğer devletlerle daha çok ticaret yapması müzakerelerde bulunması, o dönemde birçok ülkenin Türkçeyi öğrenmek ve aktif kullanmak amacıyla İstanbul'a elçi, tüccar ve ilim adamı gönderdikleri bilinmektedir” (Kalın, 2016: 245). Bu durum ise Türk dilinin tarihten beri önemli bir konumda olduğunu göstermiş ve kimlik oluşturma aracı olarak Türkçenin kullanılmasını sağlamıştır.

Türkiye'de yaşanan değişim ve dönüşümler farklı kimlik taleplerini beraberinde getirmiştir. Bu nedenle günümüzde kimlik çatışmaları devam etmektedir. Yaşanan modernleşme ve küreselleşme ile birlikte ise çoğul kimlik talepleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Çoğul kimlik taleplerinin, “rejimin varlığına kasteden temel tehditler olarak görülüyor olması ve bunun yarattığı gerilim, Türkiye'de toplumsal değişimin de gerilim alanlarından birini oluşturmaktadır. Gerilimler, olumlu olumsuz birçok yeni gelişmeye yol açarken çoğul kimlik talepleri, dar çerçevede de olsa tartışılır hale gelmektedir” (Karakas, 2103: 39).

Siyasî zemin üzerinden ortaya çıkan kimlik tartışmaları ise farklılığı ortaya koymak ve ben olanı ifade etmekten ziyade, diğerini karalama ve yok sayma üzerinden devam etmektedir. Bu yüzden Türk ulusal kimliğini inşa etme araçları, söylem üzerinden geçersizleştirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle de ortaya atılan Güneş Dil Teorisinin etkinliği yok edilmeye çalışılmıştır.

Ulusal kimlikler, bireylere sunduğu duygusal aidiyet hissinin sürekli olması ve alternatifsiz olması açısından devamlılığı olan olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle tüm toplumlar ulusal kimliklerini inşa etme veya var olan ulus kimliklerini devam ettirme noktasında çalışmalar yapmaktadır. Dilin, bir ulusun dünü, bugünü ve yarını arasında bir köprü konumunda bulunması, dil olmadan oluşturulan kimliğin tek başına topluluğu bir arada tutmaya yetmemesi inşa edilmek istenen Türk ulusal kimliğinin dil aracılığıyla imâline sebep olmuştur. Ortaya atılan teorinin Mustafa Kemal tarafından desteklenmesi, Atatürk'ün

vefatı sonrasında etkisini kaybetmesine neden olmuştur. Ayrıca teorinin sağlam tarihî temellere dayandırılma noktasında eksik kalması da zaman içinde önemini kaybetmesini netice vermiştir. Bunun yanında devletin uygulamış olduğu politikalar Özel'in (2017: 888) dediği gibi "toplumun tamamını dönüştüremese de, dönüştürdüğü kesimi alenen kayırarak onların güç ve iktidar sahibi olmalarını sağlamış ve bu iktidarın devam etmesi için zaman zaman müdahale etmekten de kaçınmamıştır. Bu nedenlerden dolayı Batıda toplum ve siyaset arasındaki güçlü ilişki bizde kurulamamış, arada engeller/filtreler oluşmuştur". Durum böyle olunca uygulanan çoğu politika da kalıcı olamamıştır.

Ortaya çıkan bu yeni kimlik talepleri, dil üzerinden veya herhangi bir olgu üzerinden kimlik inşa etmenin zorluğunu beraberinde getirmiştir. Yaşanan gelişmelerin homojen bir yapıyı kabul etmemesi, geçirgenliği, farklılığı barındırıyor olması tek tip kimliklerin egemenliğini zorlaştırmaktadır. Güneş dil teorisi ile oluşturulmak istenen Türk Ulusal Kimliği de tüm bu gelişmelerden nasibi almış ve tek başına dil üzerinden ulus inşa etmenin zorluğu ortaya çıkmıştır.

Görüldüğü gibi Güneş Dil Teorisi, bu "ilk"lik tezi, teorinin rüzgârının zayıfladığı 1938 yılında halen varlığını sürdürmekteydi. Atatürk'ün vefatından önce etkisini kaybetmeye ve sönümlemeye başlayan teori, Atatürk'ten sonra terk edilmeye başlanmıştır. Bu noktada Necmi Dilmen, "Güneşimiz öldükten sonra teorisi mi kalır?" sözleriyle durumu özetlemiştir. Her ne kadar ulusal bir bilinç ve buna bağlı olarak ulusal bir kimlik inşa etme amacı taşısa da Bayraktar'ın (2012: 147) da üzerinde durduğu üzere bu teoriyle birlikte "aslında dilin "ulusal özü" "öteki"den ayrıştırmakta oynadığı rol azaltılmış görünmektedir; çünkü Türk diliyle diğer diller arasındaki sınırların geçirgenliğine bir nevi meşruiyet kazandırılmıştır".

Osmanlı Devleti'nin çok kültürlü yapısı kullanılan dilin farklı dillerden etkilenmesine sebep olmuştur. Bundan dolayı kullanılan dil, başta Farsça ve Arapça gibi dillerden etkilenmiştir. Bu yüzden kullanılan Türkçede diğer dillerin etkisini görmek pekâlâ mümkündür. Bu durumun halk tabanına yansımaları da aynı şekilde olmuştur. Türk ulusal kimliğini inşa amaçlı hazırlanan Güneş Dil Teorisinin ise diğer dilleri dışlaması, Türkçeyi diğer tüm dillerin temeli olarak görmesi, teorinin halk tabanında kabul görmemesine neden olmuştur. Ayrıca Güneş Dil teorisinin Kemalizm'in ırkçı söylemlerinin ve eğilimlerinin izlerini barındırıyor olması geçerliliğini zaman içinde kaybetmesine sebep olmuştur. Her ne kadar günümüzde etkinliğini kaybetmiş olsa da teorinin ortaya atıldığı dönemdeki etkisi

araştırılmaya değer görülmektedir. Çünkü söz konusu teori sadece Türk ulusal kimliğini inşa etmenin ötesinde laik ve çağdaş bir toplum oluşturma vaadini de bünyesinde barındırmaktadır ve bu yönde birçok etkisi de olmuştur.

Teorinin belli bir ideoloji çerçevesinde hazırlanmış olması, söz konusu ideolojinin geçerliliğini yitirmesi ile teorinin de etkisini kaybetmesini beraberinde getirmiştir. Güneş Dil Teorisinin geçerliliğin savunan kesim kadar, inanmayan bir kesimin de olduğunu söylemek mümkündür. Tüm kesimlerce kabul görmemiş bir politikanın kalıcı olması ise beklenen bir durum değildir. Aynı zamanda küreselleşme ile birlikte kimlik inşa etme araçlarının değişime uğraması, dil, din, etnik ve kültür gibi araçların etkisini kaybetmesi de teorinin geçerliliğini kaybetmesine neden olmuştur. Günümüzde ise daha çok tüketim, boş zaman alışkanlıkları, teknolojik gelişmeler ve medya gibi çağdaş akımlar üzerinden kimlikler inşa edilmeye çalışılmaktadır.

KAYNAKÇA

Akçam, T, (2006), *From Empire to the Republic*, London: Zed Books.

Akçura, Y, (1915), *Üç Tarz-ı Siyaset*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Aydın, S. (2002), Cumhuriyetin İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü: Irkçı Paradigmanın Yükselişi ve Düşüşü, (Der. Tanıl Bora & Murat Güntekingil) Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-Kemalizm içinde İstanbul: İletişim Yayınları.

Banarlı, N. S, (2012), *Türkçenin Sırları*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Bayart, Jean-F (1999), *Kimlik Yanılsaması* (Çev. Mehmet Moralı), İstanbul: Metis Yayınları.

Bayraktar, Ö, (2012), *Güneş Dil Teorisi: “Batı” ve “Türk” Arasındaki Sınırı İdare Etmek*, Journal of Global Studies Special Issue pp. 137-149.

Çagaptay, S, (2006), *Passage to Turkishness, Immigration and Religion in Modern Turkey*. In: GÜLALP, H. (ed.) *Citizenship and Ethnic Conflict*. London: Routledge.

Connolly, W. E. (1995), *Kimlik ve Farklılık*, (Çev. Ferma Lekeşizalın), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Copeaux, E, (1998), *Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Çayır, K, (2016), *Yeni Sosyal Hareketler*, (Ed: Kenan Çayır), İstanbul: Kaktüs Yayınları.

Demir, G. Y, (2010), *Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş Dil Teorisi*, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 19.

Erdemir, F. H. B, (2005), *Avrupa Kimliği: Pan-Milletçilikten Post-Milletçiliğe*, Ankara: Ümit Yayıncılık.

Ergün, M, (1982), *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara: DTCF.

Habermas, J, (2010), *“Öteki” Olmak, “Öteki”yle Yaşamak*, (Çev. İlknur Aka), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Gallner, E, (2013), *Uluslar ve Ulusçuluk*, İstanbul: Hil Yayınları.

Göle, N, (2012), *Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar*, İstanbul: Metis Yayınları.

Güvenç, B,(1994), *Türk Kimliği*, Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, S. 1, 1994.

İğdemir, U,(1963), *Atatürk'ün Emriyle Hazırlanan Program*. Belleten 27, 644.

İnan, A. A,(1998), *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kalın, İ, (2016), *Ben, Öteki ve Ötesi: İslam- Batı İlişkilerine Giriş*, İstanbul: İnsan Yayınları.

Karakaş, M, (2013), *Türkiye'nin Kimlikler Siyaseti ve Sosyolojisi*, Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries), Cilt/Volume: 8, Sayı/Number:2.

Karakaş, M, (2015), *Modernlik, Küreselleşme ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni*, İstanbul: Küre Yayınları.

Kaplan, M, (1983), *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karpat, K, (1987), *Kimlik Sorusunun Türkiye' deki Tarihi, Sosyal ve İdeolojik Gelişmesi ”* Türk Aydın ve Kimlik Sorunu, İstanbul: Bağlam Yayınları, s.23.

Kellner, D, (2012), *Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası*, (Çev: Gülcan Seçkin), İstanbul: Doğu Batı, Sayı:15.

Korkmaz, Z, (2007), *Atatürk ve Kültürel Alandaki Çağdaşlaşmada Türk Dilinin Yeri*, Türk Dili: Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 661, s. 39-52.

Komisyon, (2010), *Dil Yararı*, Diyarbakır, Disa Yayınları.

Komisyon, (2008), *Güneş Dil Teorisi ve Komisyon Raporu*, <https://yenidenergenekon.com/111-gunes-dil-teorisi-ve-komisyon-raporu/> (Erişim Tarihi: 14. 11.2019)

Mango, A, (1999), *Atatürk*, London: John Murray.

Nişanyan, S, (2010), *Adını Unutan Ülke (Türkiye'de Adı Değiştirilen Yerler Sözlüğü)*, İstanbul: Everest Yayınları.

Özel, C, (2017), *Ne Benimsin Ne Kara Toprağın: Türk Ulusal Kimliği İçerisinde Dinin Konumunun Makro Dönüşümler Ekseninde Bir Analizi*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10 Sayı: 53, ss:875-890.

Sadoğlu, H, (2003), *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Smith, A. D, (2010), *Milli Kimlik*, (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.

Şendeniz, Ö, (2014), *Erken Cumhuriyet Dönemi Dil Politikaları: Güneş Türk Dil Teorisi'nin Türk Basınında Yansımaları*, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi Yıl: 10, Sayı: 20, ss: 307-326.

Toprak, Z, (2015), *Darvin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji*, İstanbul: Doğan Kitap.

Yıldırım, E, (2016), *Millet ve Milletçiliğe Dair Kavramlar ve Sınıflandırmaların Ötesinde: Yeni Bir Model Önerisi*, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 12, Sayı 28, ss: 123-141.

Yıldız, A, (2001), *Ne Mutlu Türk'üm Diyebilene*, İstanbul: İletişim Yayınları.

